

GJALLARHORNET

Utges av Svenska Arkeologiska
Samfundet

Årgång 31. Nr.1. 2011

Kallelse

SVENSKA ARKEOLOGISKA SAMFUNDETS ÅRSMÖTE 2011

Plats: Hörsalen, Statens historiska museum (ingång Storgatan 41)

Tid: Måndagen den 2 maj, kl. 11.00

Dagordning för årsmötet

1. Mötets öppnande
2. Frågan om mötets behöriga utlysande
3. Fastställande av dagordning
4. Val av mötesordförande, mötessekreterare samt två justeringsmän tillika rösträknare
5. Upprättande och justering av röstlängd
6. Verksamhetsberättelse (utdelad)
7. Bokslut (utdelad)
8. Revisionsberättelse
9. Frågan om ansvarsfrihet för styrelsen
10. Styrelsen förslag till budget för 2011 (utdelad)
11. Val av styrelseordförande
12. Val av övriga styrelseledamöter (ett år) och suppleanter (ett år)

13. Val av två internrevisorer och två revisorssuppleanter
14. Val av valberedning
15. Fastställande av eventuella avgifter
16. Meddelande om beslut om stipendier ur Rosa och Valter Tengborgs stipendiefond
17. Ärenden väckta av ledamöter
18. Övriga frågor
19. Mötets avslutande

OBS! Förslag som ledamot vill ha behandlat på årsmötet lämnas till styrelsen i god tid före årsmötet. Har du sådana förslag maila eller posta dem senast 18 april till ordföranden Björn Magnusson Staaf, Museologi/Inst för kulturvetenskaper, Lunds universitet, Box 117 221 00 Lund

Email: Bjorn.Magnusson_Staaf@kultur.lu.se

ARCHAEOLOGISTS WITHOUT BORDERS?

The 9th Biannual meeting of the Swedish Archaeological Society
May 2–3, 2011 at the National Historical Museum, Stockholm

Som tidigare meddelats kommer 2011 års arkeologmöte att avhållas 2-3 maj på Historiska museet i Stockholm.

Program som följer:

May 2

14.00–14.10 *Welcome* by Lars Amréus, Director General of the National Historical Museum, Sweden

14.10–14.30 *Introduction* by Björn Magnusson Staaf, Chairman of the Swedish Archaeological Society

14.30–15.15 Thomas Hylland Eriksen. Oslo university, Norway. *From cultures to flows: Some implications of an epistemological shift*

15.15–15.45 Coffee

15.45–17.30 Panel discussion with invited speakers, Lars Amréus & Björn Magnusson Staaf

18.30-22.00 Reception and Dinner

May 3

9.30–10.00 Coffee

10.00–10.45 Siân Jones, Manchester University, UK

Borders as sites of production: some reflections from Scotland

10.45–11.30 Sophie Jackson, Museum of London, UK

Stories of the World – breaking borders in interpretation and presentation

11.30–12.45 Lunch

12.45–13.30 Cornelius Holtorf, Linnaeus University, Kalmar, Sweden. *A personal Odyssee: geographical and intellectual borders in European archaeology*

13.30–14.15 Nathan Schlanger, INRAP (Institut National de Recherches Archéologiques Préventives), France. *Borders to practice. Perspectives on archaeological travels and qualifications*

14.15–15.00 Liv Nilsson Stutz, Emory University, USA

Fresh shoots and deep roots – archaeology, repatriation and contemporary identity processes

15.00–15.30 Coffee

15.30–16.15 Anders Högberg, Sydsvensk Arkeologi AB, Sweden. *A Glocalized Archaeology. Heritage and Historical Environment Issues between Regionalization and the European Landscape Convention*

16.15–16.45 Final discussion and closing remarks by Björn Magnusson Staaf, SAS

Registration

Registration alternative 1

Participation in conference with coffee x 3. Reception and dinner party on May 2: SEK 450.

Registration alternative 2

Participation in conference with coffee x 3: SEK 150.

Binding registration by e-mail to Anna Arnberg anna.arnberg@kmmd.se no later than April 10. Registration alternative should be specified as well as vegetarian or other specific needs. Information

concerning payment is received after registration.

Tore Artelius 1954-2011

Det var med stor sorg och känsla av ofattbarhet vi fick veta den sista dagen i februari att Samfundets tidigare ordförande, vår kollega och vän Tore hade avlidit.

Med sitt förflutna som ytbärgare och sjukhemsföreståndare var Tore en arkeolog med ett särpräglat intresse för människor, både i forntiden och samtiden. Som arkeolog var Tore mestadels verksam i Västsverige och sedan det tidiga 1980-talet vid Riksantikvarieämbetet UV väst. Han var en uppskattad kollega känd för sin humor och sin starka drivkraft för nytänkande och utveckling. Tore var också känd för sin oräddhet, sin förmåga

att genomskåda klyschor och dumheter och för att säga vad han tyckte.

Tores huvudsakliga område som arkeolog var brons- och järnålderns gravar och begravningsritualer och hur man kan förstå det förflutnas samhällen och människor utifrån dem, vilket framgår av hans långa rad av vetenskapliga publikationer. Redan vid mitten av 1980-talet skrev han en artikel om Sannagårdsgravfältet i Halland, som senare också skulle bli ämnet för hans doktorsavhandling, *Bortglömda föreställningar – begravningsritual och begravningsplats i halländsk yngre järnålder*. Tore hade ett starkt intresse för tvärvetenskap och hämtade gärna begrepp och tolkningsperspektiv från religions- och socialvetenskap i sina studier av brons- och järnåldern. Hans professionalism och höga kompetens var välkänd och han fungerade ofta som vetenskaplig och antikvarisk rådgivare gentemot en rad olika aktörer inom det antikvariska fältet. Under en period verkade han som forskningskoordinator och lärare vid Göteborgs universitet.

När Tore i april 2006 blev vald till ordförande i Svenska arkeologiska

Samfundet var det med en passionerad vilja att göra Samfundet till en angelägen mötesplats och röst för en mångstämmig kör av svenska arkeologer. Under de fyra årens ordförandeskap drev han på en reformering av hemsidan och av tidskriften *Current Swedish Archaeology*. Han planerade och genomförde Arkeologmötet i Lund 2008, där 150 arkeologer och andra med anknytning till arkeologin träffades för att diskutera arkeologins tillstånd och framtidsutsikter. I planeringsarbetet inför Arkeologmötet, liksom i allt annat arbete med Samfundet var Tore lika engagerad i att hålla en hög kvalitet på innehållet, som han var angelägen om att olika röster i arkeologisverige skulle få komma till tals. På styrelsemötena hördes ofta hänvisningar till åsikter från den ena eller andra arkeologen som han hade träffat på, om vad Samfundet skulle göra och stå för.

Hans ordförandeskap skulle ha avslutats med ännu ett Arkeologmöte, som fick skjutas upp i skuggan av ett isländskt askmoln. När vi nu i maj träffas för att göra ett nytt försök att genomföra Arkeologmötet *Archaeologists Without Borders*, som Tore var med och drog de

första riktlinjerna för saknar vi inte bara en viktig och engagerad arkeolog, utan också en vän med enastående humor och stor värme.

Styrelsen, genom

Anna Källén & Fredrik Svanberg

Det stora Lovöprojektet – ny intressant skrift!

Sedan år 1958 har arkeologiska institutionen, Stockholms Universitet, haft seminarie- och forskningsgrävningar på ön Lovö i Mälaren. Ön – en jordbruksbygd - är rik på fornlämningar. Den har fått förbli oexploaterad. De nuvarande gårdarna har i stort samma läge som under yngre järnålder. Dock har Lunda gård flyttats ner mot Mälaren. Det finns mer än 1000 kända fornlämningar på ön. De flesta är gravar, som finns på ca 36 gravfält tillhörande 12 olika gårdar. Varje bebyggelseenhet har i genomsnitt 3 gravfält. Därtill kommer ett stort antal rösen och stensättningar på höjderna. Sammanlagt har 5 kammargravar grävts på ön, varav 3 från folkvandringstid och 2 från yngre järnålder. Projektet startades av

professor Greta Arwidsson. Docent Bo Petré fick ansvaret för projektet år 1974. Han började med forskningsgrävningarna 1975 förutom att han ledde seminariegrävningarna åren 1974 – 2007, då han gick i pension – men Bo har fortsatt forskningen. Otaliga är de studenter som grävt under Bosses ledning – däribland undertecknad som i sen ålder började med akademiska arkeologiska studier. Bo Petrés doktorsavhandling 1984 berörde det stora Lundagravfältet *RAÄ 27* med 155 totalutgrävda gravar, varav 19 var vikingatida. Här vill jag anmäla den senaste publicerade rapporten från Lovöprojektet. Rapporten följer upp grävningarna på *RAÄ 27* och berör det närliggande gravfältet *RAÄ 34* Lunda/Berga. Mellan *RAÄ 27* och *RAÄ 34* låg den forntida gården som i nyare tid flyttades till nuvarande plats vid Mälaren. Gårdens gravfält var dels de två nämnda, dels ett vendeltida gravfält *RAÄ 87*.

Huvudsyftet med utgrävningen var att kunna studera, komplettera och jämföra det vikingatida gravfältet *RAÄ 34* och dess population med det tidigare undersökta *RAÄ 27*.

Grävningen på *RAÄ 34* pågick 1989 – 2003. Det vikingatida gravfältet täcker i

stort sett hela ytan på fornlämningen. Här finns typiska gravar för yngre järnålder i form av högar och runda stensättningar. Vidare finns två treuddar, ett antal rektangulära stensättningar – flera med V-Ö-lig svacka i mitten, alltså skelettgravar från yngre vikingatid. Fornlämningen bestod av 74 gravar från vikingatid, varav 37 brandgravar och 37 skelettgravar. Vidare fanns ca 30 gravar från äldre järnålder, 8 gravar från yngre bronsålder och boplatslämningar från yngre bronsålder men även spår av bosättning från senneolitisk tid (gropkeramik). Sammanlagt undersöktes 116 gravar samt 350 kvm boplatstyta. Dock är inte fornlämningen totalundersökt.

På bronsåldersboplatserna påträffades kulturlager med skärvstensutbredningar, skärvstenshögar, terrasseringar, stolphål, keramikskärvor, knackstenar, hög fosfathalt i jorden. Undersökningar genomfördes på en nordlig och en sydlig del. Petré tolkar boplatserna som lämningar efter bosättning och processer i den djurhållning och ekonomi, som grundade sig på stora boskapsstockar av nötkreatur och får/getter. Pollenanalyser från centrala Lovö påvisar en omfattande boskapshållning under bronsåldern.

Gravarna från bronsålder och äldre järnålder är i flera fall förstörda av överliggande vikingatida gravar. Åtta gravar från bronsålder undersöktes och ett 30-tal från äldre järnålder, varav ett stort antal urnegravar från romersk järnålder.

Brand- och skelettgravskick tillämpades parallellt under en stor del av vikingatiden och även in i medeltid. Petré beskriver synnerligen intresseväckande gravarnas konstruktion och innehåll och gör spännande tolkningar och kommentarer. Fina gravfältskartor finns i skriften. Brandgravarna och gravfynden visar t ex intressanta spår av ritualer och sedvänjor. Eldens kraft och fyndförstöring i samband med gravakten är enligt Petré påtaglig. Han kopplar det till föreställningen om pånyttfödelse genom elden och brandbålet. Gravceremonierna har varit ritualer för att se till att den döde säkert kommer till dödsriket – inte minst uttryckt i isbroddar för människor och hästar. Vägen till Hel var hal och broddarna skulle hjälpa till att komma ner till dödsriket. Spännande är även de avsiktligt avbrutna knivar som påträffats. De kan antas visa skrock – rädsla för de avlidna. Intressant är även fynd av bältändnings-

flinta, samt bikärl utöver benurnorna, sannolikt ceremonikärl för en aristokratisk manlig samhällsklass, som ägnade sig åt kultiskt drickande i dödsriket Valhall. En grav kan ha spår från holmgång med tre sköldar, tre spjut och en yxa – och slagmärken i två sköldbucklor.

Kristen påverkan spåras genom skelettgravarna, som har synkretistiska inslag med kvardröjande hedniska ritualer och inslag – t ex ditläggande av Torshammar-ringar och obränd eldslagningsflinta men även gravklot, rest sten och SV-port samt brända ben i ytan.

Bo Petré har ägnat mycken möda i Lovö-projektet att påvisa familjegrupperingar på de olika gravfälten. En familj fanns på platsen under yngre bronsålder, förromersk järnålder och romersk järnålder. Omkring år 500 e Kr. ökar befolkningen. Bybildning kan konstateras redan ca 500 e Kr. För Lunda/Bergaenheten har minst 3-5 familjegrupper identifierats på gravfälten. Det är en mycket lång platskontinuitet – obruten följd från ca mitten av bronsåldern och fram genom hela forntiden. Gravar har konstaterats så sent som i 1100-och ev. 1200-talet på *RAÄ 34*. Inte mindre än 2 000 år har alltså Lundaenheten befolkats!

Det är ett utomordentligt fint arbete, som Bo Petré har genomfört i den 477 sidor tjocka rapporten i A 4 format – tung i dubbel bemärkelse! Författarens egna fyndavbildningar (tuschteckningar) är synnerligen förnämliga och förhöjer markant värdet av de ingående anläggnings- och fyndbeskrivningarna samt analyserna i boken. Teckningarna är i stor utsträckning i skala 1:1. Noggranna studier har gjorts av fynden. I anslutning till olika fyndgrupper har Petré tankeväckande analyser och tolkningar – information som blivande arkeologer – inte minst fältarkeologer bör ta del av. Och det finns också kuriosa att upptäcka – t ex en av studenterna medförd hund lyckades uppenbarligen några minuter efter framgrävd sölja sätta i sig den – hunden gjorde utslag på metalldetektorn! Gravfynden är rika i ett 20-tal gravar och visar kontakter med omvärlden – t ex Birka men även de internationella strömningar, som rådde i Mälardalen. Inte minst en rik kammargrav av de två, som grävts och även några andra gravar, påvisar likhet med Birkas rika kammargravar. Fynden i gravarna ger enligt min uppfattning utomordentliga möjligheter för fortsatt forskning om t ex socio-

ekonomiska skillnader – vilka uppenbarligen finns. Tillämpning av Lotte Hedeagers AOT-metod (antal artefakttyper) liksom gravvärden enligt Lars Jørgensen (båda metoderna tillämpade av undertecknad i bl a *The Birka Chamber Graves. Economic and Social Aspects.*

Stockholm Archaeological Reports Nr 32, 1997) skulle kunna ge synnerligen intressanta resultat. Källkritiskt bör dock betänkas att många föremål försvann i likbålen och vidare finns spår av vapen, som varit med på gravbålet i flera gravar.

Dock har –framgår det av skriften – vapenklingor inte fått följa med gravgåvorna utan tagits bort efter bålet (det finns emellertid en grav med ett svärd).

Kvar efter vapen i brandlagren är t ex svärdsskällor, svärdshjalt av horn eller brons och sköldnitskällor. Det kan alltså ha varit många fler vapengravar än vad som framkommit.

En kort anmälan kan inte ge rättvisa åt Bo Petrés innehållsrika, tankeväckande och fascinerande skildring av RAÄ 34 – min rekommendation är : Läs den!

Litteratur: Petré, B., 2010. *Arkeologiska undersökningar på Fornlämning RAÄ 34, Lunda/Berga, Lovö sn, Uppland. Gravfält från*

vikingatid, äldre järnålder och yngre bronsålder samt boplatslämningar från bronsålder. Lovö Archaeological Reports and Studies. Nr 9. År 2010. Department of Archaeology and Classical Studies. Stockholm University. 477 sidor.

Nils Ringstedt

Nils.ringstedt@globalnet.net

Om ett olagligt borttagande av en gravhög

Tidigt en måndagsmorgon i mars 1982 ringde två privatpersoner oberoende av varandra till Länsstyrelsen att en hög i Skällentorp, Eftra socken i Halland, höll på att schaktas bort. Rapportörerna var båda kulturhistoriskt kunniga personer. Jag åkte omgående till platsen för det hotade fornminnet. I Länsstyrelsens bil med landshövdingens chaufför Sylve Bengtsson, en känd f. d. fotbollsspelare. Uppgifterna om att forn lämning nr 14 i Eftra socken olovligen höll på att raderas ut visade sig vid framkomsten till platsen

tyvärr vara riktiga. Två fordon från en maskinfirma var i full verksamhet med att äta sig in i högen. I denna situation åkte vi till den ansvarige uppdragsgivaren som bodde i närheten. När jag ringde på dörren öppnade han inte först. Då tutade chauffören Sylve Bengtsson och mannen som brukade jorden kring högen förklarade, att han inte hade tid att tala med mig, eftersom han skulle till tandläkaren. Den aktuella fornlämningen låg på en grannfastighet, som ägdes av två bröder. De hade avrått nämnde lantbrukare från att ta bort högen, men inte direkt förbjudit honom. I denna situation gällde det, att så fort som möjligt få stopp på schaktningen. Sedan maskinstationen underrättats om olovligheten i arbetet upphörde den omgående med schaktningen. Men vid det här laget återstod endast en del av högen. Den hade ursprungligen varit en meter hög och tio meter i diameter.

Den juridiska processen.

Skadegörelsen anmäldes av Länsstyrelsen till polismästaren i Falkenbergs polisdistrikt. Vidare tillskrevs Varbergs tingsrätt om brottet. Eftersom fornlämningen var kraftigt skadad, ansågs det omöjligt att

återställa den. Det enda som nu återstod var en arkeologisk undersökning av resterna. Chefsåklagare Olof Pettersson i Varberg förklarades sig villig att föra skadeståndstalan i brottmålsrättegången. Därmed kunde ärendet drivas vidare. Nämnas kan här att brott mot fornminneslagen har inte alltid varit så lätta att driva för kulturminnesvården. I det aktuella fallet var dock fornlämningen tidigare registrerad av Riksantikvarieämbetet och utmärkt på den ekonomiska kartan. Sedan det inträffade polisanmälts och rättegång hållits vid Tingsrätten i Varberg 1982 dömdes de tre åtalade personerna till 50, 30 och 30 dagsböter. Dessa kände visserligen till att fornlämningen var en fornlämning men de hade underrättat den aktuella lantbrukaren att han finge ta bort fornlämningen på egen risk.

Arkeologisk undersökning.

Ärendet var därmed inte slut. Länsstyrelsen fattade nu beslut om en arkeologisk undersökning skulle utföras av de återstående delarna av gravhögen. Kostnaderna skulle åvila de tre åtalade. Undersökningen utfördes av arkeologerna Erik Rosengren och Lena Bjugger vid stiftelsen Hallands läns museer 1984. Därvid

påträffades bl. a. nästan 1,7 kilo keramik från ett förrådskärl jämte ytterligare krukskärvor. Fynden har daterats till yngre bronsålder eller möjligen äldre järnålder av utgrävarna. Kostnaden för undersökningen uppgick till 16.379 kr. Denna utgift förskotterades av Riksantikvarieämbetet och fick därefter delas solidariskt mellan de tre åtalade. Skadegörelse på fornlämningar utgör ett ständigt problem för kulturminnesvården som ofta har haft svårigheter att hävda sina synpunkter i juridiska sammanhang.

Därför har jag funnit det intressant att i korthet redogöra för det aktuella fallet. Genom den publicitet ärendet sedan fick i pressen kontaktades länsantikvarien därefter med många förfrågningar om fornminnen i anslutning till olika planarbeten. Exploatören ville härigenom försäkra sig att inte komma i konflikt med fornminneslagen. Det inträffade brottet blev en väckarklocka.

Lennart Lundborg

Här schaktas gravhögen bort. Strax efter att fotot togs avbröts arbetet. Foto: Lennart Lundborg, 1982.

Arkeologi i Stockholms län 2010 – kortfattad översikt

Länsstyrelsen i Stockholms län arrangerade för sjätte året i rad ett seminarium om arkeologiskt verksamhet 2010 i länet. Det har blivit ett viktigt forum för information. Det ser ut som om detta mycket intressanta seminarium har permanentats – och det drog stor publik den 9 februari! Särskilt viktigt anser vi att seminariet även blivit en mötesplats för spontana kontakter mellan företrädare för olika institutioner och organisationer.

Välkomsthälsningar av länsantikvarie Maria Malmlöf och en översikt av länsstyrelsen rörande projekt och kostnader mm för 2010 inledde seminariet. Därefter redovisade Niklas Stenbäck en undersökning av *Norslundaboplatsen* vid Arlanda stad. Här fanns gropkeramisk kultur. Ca 15 kg keramik av olika typer påträffades men även slagen sten, kvarts och flinta. Också anläggningar från bronsålder/äldre järnålder fanns på den 2000 m² stora ytan. En fördjupningsstudie skall ske för att lyfta fram förändringar i den gropkeramiska kulturen.

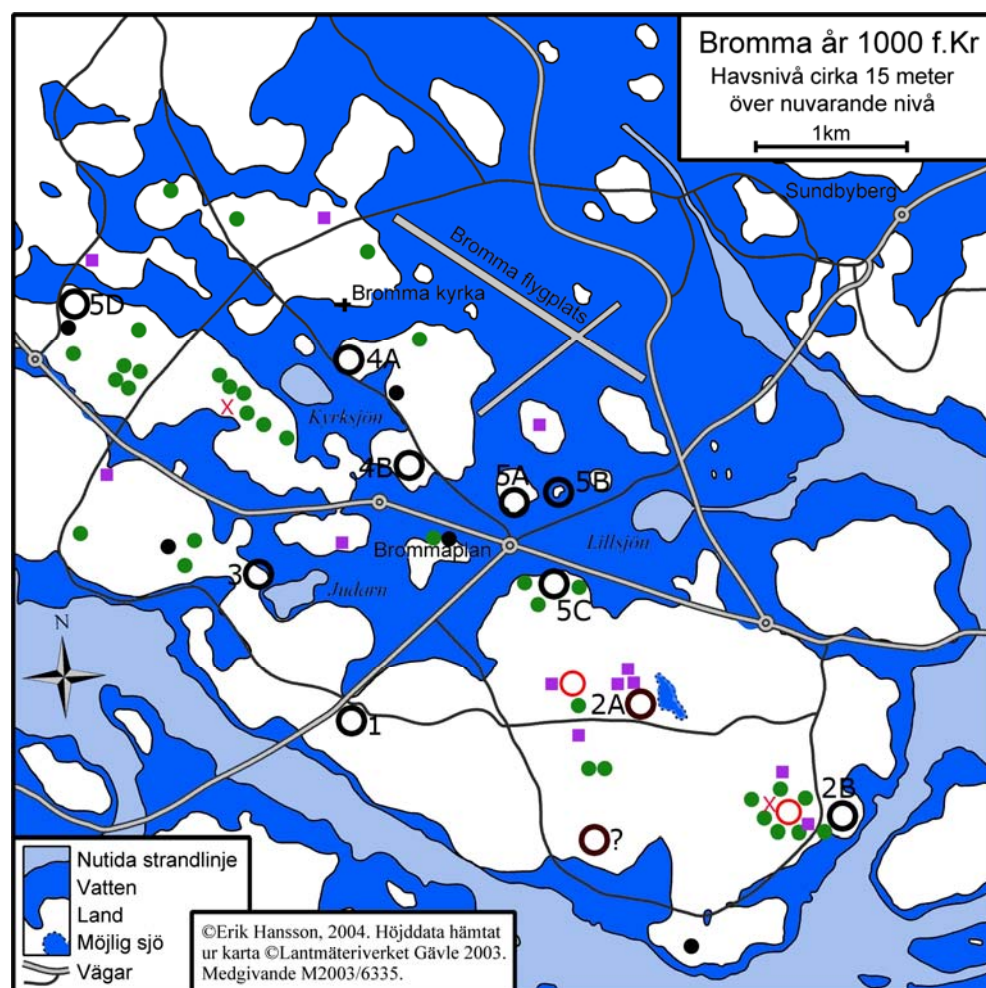
Cecilia Grusmark, Wivianne Bondesson och Jonas Bergman redogjorde för

undersökningar i våtmark med exempel från holländska sk polder och från Kvarnsjön i Södertörn. I denna utdikade sjö, nu en torvmosse, har tidigare påträffats stockbåtar. Schakt som upptogs av undersökarna påvisade bl a en flera m lång pålråd. Pålarna var avbrutna på samma höjd och en gång anlagd på grunt vatten – kanske en forntida fångstanläggning. På ett annat ställe grävdes ett 1,1 m djup schakt vari fanns skörbränd sten och brända stockar – rester efter något som en gång anlagts i öppet vatten. Våtmarker är ”arkeologiska skattkammare”. De ger optimala dateringsmöjligheter, hög bevaringsgrad av organiskt material och hög fyndfrekvens. Dock bör metodiken förbättras för att undersöka detta arkiv.

Vi – författarna till denna artikel - berättade om nyupptäckta *vallanläggningar*, grav och skålgropar från bronsåldern i Bromma 2010. Det märkliga är att de påträffade vallanläggningarna befinner sig på ca 1 – 1,5 km avstånd från varandra. I deras närhet finns även andra anläggningar från bronsåldern. Kanske dessa grupper av fornminnen tillsammans visar olika bygder i bronsålderns Bromma? I artikel i Bromma Hembygdsförenings

Brommaboken 2011 (in press) ger vi en fyllig beskrivning av vår inventering av Bromma 2010 och de vallanläggningar

och andra fornminnen, som vi påträffade under vandring längs 15 m höjdkurvan.

Sammanställning av nu kända anläggningar, främst från bronsåldern, i Bromma. Vallanläggningarna ligger ofta helt nära dåtidens strandlinje (nu 15 möh). De ligger också drygt 1 km ifrån varandra och omgivna av grupper av andra samtida anläggningar. Några av anläggningarna, kring Brommaplan, ligger så lågt i terrängen att de bör vara anlagda sent.

Svart cirkel: Hägnade berg och vallanläggningar, se texten

Röd cirkel: Gravfält

Grön prick: Grav

Svart prick: Röse

Lila fyrkant = skålgropar

X = lösfynd

I samband med projektet *Förbifart Stockholm* har *marinarkeologiska* undersökningar skett på olika platser i området runt Lovön. Undersökningar ger kunskap om transportsystem, allmogeskutor/örlogsskepp, sjökrogsystem och kompletterar kunskapen om landbundna verksamheter. Jim Hansson redogjorde för metodik (side scan sonar och sökdykning) och gjorda fynd. Det rör sig om många båt- och fartyglämningar och

åtminstone två områden med massivt kulturlager bl a utanför tidigare sjökrog, brygglämningar samt lämningar efter verksamhet på land.

Ulf Strucke och Jens Heimdahl hade utfört *tvärvetenskapliga undersökningar av agrara lämningar i Norrtäljetrakten*.

Lämningar efter röjningsrösen, som finns i stort antal, hade grävts. Rösen visar på en tidigare odling, troligen under järnålder, kanske tidig medeltid. Valliknande

röjningsrösen påträffades – en relativt ny företeelse.

Anna Hedh och Leif Jonsson berättade om *arkeologiska och osteologiska erfarenheter* från gravfält i Valsta utmed E 4:an. Bl a grävdes ett enhetligt utformat skelettgravfält. I gravfälten fanns härdar. Det gick att skönja en avsiktlig hantering av de döda med avseende på segregering beträffande kön och ålder. Till strax före jul utgrävdes ett femtiotal gravar i Rissne – bl a en stor grav med tråkista. I den fanns ett dåligt bevarat skelett. Mynt påträffades i Rissne. Lars Andersson och Louise Evanni redogjorde för utgrävning av ett *järnåldersgravfält i Arninge*. Tidigare hade i området grävts två vikingatida gravfält, en boplats och ett gravfält från folkvandring- och vendeltid. Den nu avslutade undersökningen omfattade 24 gravar, varav 19 stensättningar, ett par skelettgravar och 3 bengropar. En röseliknande stensättning befann sig högst, kanske den äldsta graven. Tvärs över gravfältet gick en stensträng. Ytterligare en fanns i södra delen av gravfältet – en stensträng som kan antas utgöra en gravhägnad. Bland de intressanta fynden var en ringnål, agraffer, ett par söljor, falanger från björn (i 4 gravar) men framför allt bitar av en sönder-

slagen *bildsten* av röd sandsten! Enbart i Mälardalen har ca 27 bildstenar påträffats, varav 20 i Uppland och 7 från Södermanland. Alla har tydlig anknytning till gravar. Nästan samtliga är dessutom fragmenterade. Det rör sig om komplexa lämningar. Bildstenar började tillverkas samtidigt i Mälardalen och på Gotland.

Traditionen avbröts i Mälardalen, då man gick över till stenar med text, men bildkonsten utvecklades på Gotland.

En ingående diskussion fördes om *gravundersökningar, arkeologi och osteologi*.

Frågor som togs upp var bl a hur de allt högre kostnaderna kan reduceras vid utgrävning. Kan t ex utgrävning av gravöverbyggnader förenklas? Riskerar då viktig information att försvinna? Kanske vissa typer av gravar just i gravöverbyggnaden innehåller viktig information. Är det möjligt att upprätta ett centralt undersökningsregister till glädje för alla – något som länsstyrelsen inte ansåg vara att hoppas på. En annan fråga var om inte mer tyngdpunkt borde läggas på osteologiska analyser. Nya frågor bör ställas i samband med gravundersökningar av osteologer i samverkan med arkeologer. Svårigheten att hantera balansen mellan länsstyrelsens uppsatta mål för en under-

sökning och möjligheten att ändra målet pga oförutsedda händelser under pågående undersökning, blev också ett diskussionstema. Ett annat berörde möjligheten att effektivare utnyttja utgrävningsmaterial för en fördjupad forskning. Problematiken kring gravundersökningar kommer att behandlas vid ett framtida seminarium.

Därefter redogjorde Anna Bergman och John Wändesjö för smärre undersökningar i *Svartbrödernas och Gråbrödernas kloster* i det medeltida Stockholm. Bland de ytterst få fynden var lite fönsterglas och svartgodskeramik. Fortsatta grävningar sker sommaren 2011.

Vi vill gärna göra en liten utvärdering av seminariet. Presentationerna var alla intressanta och ofta illustrerade med fina PowerPoint bilder. Dock tycker vi att föredragen borde mynna ut i mer reflektion och slutsatser. Vi anser att det var för mycket deskription om stenar, sotlager, krukskärvor och stolphål – men vad signalerar allt detta i ett större perspektiv? Hur skall alla fakta och detaljer tolkas? Kanske borde arrangörerna ta fram några riktlinjer inför kommande presentationer!

Nils Ringstedt och Bengt Windelhed

Meddelande om stipendieutdelning

Svenska fornminnesföreningen får härmed meddela att nedanstående sökande har tilldelats 2011 års stipendier. De angivna medlen kommer snarast att översändas. Vid eventuella oklarheter kontakta föreningens skatt mästare Ingrid Fürstenbach
(ingrid.furstenbach@bredband.net)

Elin Engström, Stockholm 4000
Genusstudier avseende Eketorps borg

Svante Fischer, Stocksund 5000
Studium av svärdsdetaljer från Uppåkra.

Michel Neiss, Stockholm 5000
3D-dokumentation av fynd från Gnezodovo.

Uaininn O'Meadhra, Stockholm 5000
Arbete om insulär import, särskilt på Helgö.

Martin Rundkvist, Saltsjöbaden 4000
Föreläsningsturné i USA.

Ylva Sjöstrand, Johanneshov 4000
Studium av hällristningar i Kalifornien.

Joakim Welin, Visby 5000
C14 undersökning av material från Gotländsk skeppssättning.

Maj Britt Andersson, Hudiksvall 4000
Runologiskt seminarium i Krakow.

Pia Melin, Uppsala 4000

Korpusarbete om medeltida fingerringar.

Kristina Öhman, Uppsala 4000
Studium av medeltida målningar med
motivet "Sista måltiden".

Stipendiaterna erinras om att Svenska
forntidensföreningens stipendie-
sekreterare före årets utgång skall
tillställas rapport avseende hur medlen
använts. Blankett härför kommer att
kunna hämtas från föreningens hemsida.
Rapporten sänds till undertecknad endera
till hemadressen Kostervägen 7, 181 35
Lidingö eller som e-mail.

Med vänlig hälsning

Jan Peder Lamm
Stipendiesekreterare
janpeder.lamm@bredband.net

Adressändring eller e-post?

Vi vill påminna alla som bytt adress eller
e-postadress att meddela detta till Anders
Högberg som har tagit över ansvaret för
Samfundets ledamotsregister.

Anders nås på e-post:

anders.hogberg@sydsvenskarkeologi.se
eller på adressen Sydsvensk Arkeologi AB

Box 406, 201 24 Malmö.

Årsavgift 2011

Avgiften är numera 200 kronor och
inbetalningskort har sänts ut med post.
Har du ej fått den har vi fel adress. Var
vänlig anmäl detta i så fall till Anders
Högberg.

Årsavgiften sätts in på Svenska
Arkeologiska Samfundets plusgirokonto
351210-0.

**Glöm inte att notera avsändare
och att inbetalningen avser
årsavgift för 2011, alternativt för
2010 och 2011.**

GJALLARHORNET

Deadline för nästa Gjallarhornet är 29
april. Bidrag skickas till Anders Hansson,
helst med e-post:
anders.hansson@jamtli.com

Alternativt: Anders Hansson, Jamtli, Box
709, 831 28 Östersund.

Gjallarhornet distribueras numera endast
via e-post som pdf . Alternativt kan den
hämtas på Samfundets hemsida.

HEMSIDA

Besök Samfundets hemsida !
www.arkeologiskasamfundet.se